ಐದನೆಯ ದಿನಕ್ಕೇ ಮಗುವಿಗೆ ನಾಮಕರಣವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅಸಿತ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆಯೇ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನೆಂದು ಮಗುವಿನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ ಬಾಯಿಯಿಂದಲೇ ಹೇಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹೆಸರನ್ನು ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಾಯೆ ಒಂದಷ್ಟು ಖುಷಿಯಿಂದಲೇ ಇದ್ದಳು. ಎದ್ದು ಓಡಾಡುವಂತಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮಲಗಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಂಡವಳು ಖುಷಿಯಿಂದ ಸಿಹಿಯನ್ನೂ ತಿಂದಳು. ಆದರೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಲುಂಬಿನಿಯಲ್ಲಿ ಕರು ಹಾಕಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಹಸು ಹೇಗಿದೆ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ತನ್ನಂತೆಯೇ ಆ ಹಸುವಿಗೂ ಏನಾದರೂ ಜೀವ ಕಂಟಕವಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬ ಕರುಣಾಮಯಿಯ ಕರುಳ ಮಿಡಿತ ಆಕೆಯದು.

ಹೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಹಾಕಿದ ಸೂಲಗಿತ್ತಿಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿನ ಉಗುರಿನ ನಂಜೋ, ಕರುಳಬಳ್ಳಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಕತ್ತಿಗೆ ಅಂಟಿದ್ದ ವೈರಿಗಳ ರಕ್ತದ ವಿಷವೋ ಮಾಯಾಳ ಕಾಯಿಲೆಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಉಲ್ಬಣಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ರಾಜವೈದ್ಯರೂ ನಾನಾ ತರಹದ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರೂ ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ನಾನು ಆರೈಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಆಕೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆ. ರಾತ್ರಿ ಕೂಡ ಅಲ್ಲೇ ವಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆಕೆಯ ತಂಗಿ ಪ್ರಜಾಪತಿದೇವಿ ಗೌತಮಿ ಮಗುವಿನ ಸಮಸ್ತ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಾಯೆ ಎದ್ದಾಗೆಲ್ಲ, ಇಲ್ಲವೇ ಕೇಳಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಮಗುವನ್ನು ತಂದು ಆಕೆಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಾಯೆ ಮೊಲೆಹಾಲು ಉಣ್ಣಿಸಿ, ತನ್ನ ಉಸಿರು ಅದಕ್ಕೆ ತಗುಲಿ ಅದರ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೂ ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾದೀತೆಂದು ಹೆದರಿ ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಮಗು ಎದ್ದು ಮೊಲೆಹಾಲಿಗೆ ರಚ್ಚೆ ಹಿಡಿದಾಗ, ಅದರಲ್ಲೂ ಮಾಯಾ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ, ತನ್ನ ಮೊಲೆಯನ್ನೇ ಅದರ ಬಾಯಿಗಿಟ್ಟು ಅಳುವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪಾಪ, ಮಗು ಹಾಲು ಬರುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರಾಸೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಜಾಪತಿದೇವಿ ಗೌತಮಿ ಮದುವೆಗೂ ಮುಂಚೆಯೇ ತಾನೇ ತಾಯಿಯಾದ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪುಳಕಿತಳಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದ ಏಳನೇ ದಿನಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಯೆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಸರಿದು ಬೆಳಗಿನ ಜಾವಕ್ಕೂ ಮುನ್ನವೇ ಮಲಗಿದ್ದವಳು ಏಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅದ್ಯಾವಾಗ ಇಹಲೋಕದ ಪಯಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಳೋ ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ! ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ನಾನೇ ಇದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಕೈಯೊಳಗೇ ಆಕೆಯೂ ಕೈಯಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಏನೊಂದೂ ಮಾತಾಡದೇ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿದ್ದಳು. ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಕೈ ಜಾರಿತ್ತು. ಎಚ್ಚರಗೊಂಡ ನಾನು ತಕ್ಷಣವೇ ಕೈಯನ್ನು ಬಾಚಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರೂ, ಹಾರಿ ಹೋದ ಆಕೆಯ ಉಸಿರನ್ನು ಬಾಚಿ ತರಲಾಗಲಿಲ್ಲ! ಆ ಉಸಿರೆಂಬುದು ಎಲ್ಲಿಂದ, ಹೇಗೆ ಹಾರಿಹೋಯಿತೆಂಬುದೇ ಅರಿವಾಗಲಿಲ್ಲ!

ಇಡೀ ಕಪಿಲವಸ್ತು ತೀವ್ರ ಶೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆಕೆಯ ತಂದೆ–ತಾಯಿಯರು ತೀವ್ರ ಸಂಕಟದಿಂದ ಎದೆ ಎದೆ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ರೋದನವನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ನೋಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲದರ ನಡುವೆಯೇ ಮಾಯೆಯ ಸರ್ವವಿಧಿಗಳನ್ನೂ ಮುಗಿಸಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಏನೇನೂ ಅರಿಯದ ಕಂದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ, ಪ್ರಜಾಪತಿ ಗೌತಮಿಯ ಮಡಿಲನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡವನು ಆಕೆಯನ್ನೇ ಅತಿಯಾಗಿ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಆಕೆಯೇ ತಾಯಿಯೆಂದುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಆದರೆ ಆಕೆ ಮಗುವಿಗೆ ಅತ್ತಾಗ ಎದೆಯನ್ನು ಚೀಪಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾಗಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತೇ ವಿನಾ ಎದೆಹಾಲು ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗೌತಮಿಯೇ ಮಾಯೆಯ ಸಖಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಾಳವಿಕಾಳ ತಾಯಿಗೂ, ತಿಂಗಳ ಮೊದಲೇ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗುವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು, ಆಕೆಯನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ದಿನಕ್ಕೆ ಮೂರು ಬಾರಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಹಾಲೂಡಿಸಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಆಹಾರ, ಹಣ್ಣುಹಂಪಲು ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮಗುವಿನ ಹಾಲಿಗೆ ಏನೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾದರೂ ಅದರ ಮುಖ ನೋಡಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ನನಗೆ ನನ್ನ ಮಾಯೆಯೇ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮನದ ತುಂಬಾ ಮಾಯಾಳೇ ತುಂಬಿದ್ದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಹೀಗೆ ನಡೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು, ಇಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಹಾಗೆ ಮಲಗಿರುತ್ತಿದ್ದಳು, ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವೀಳ್ಯ ಮಡಿಚಿ ಬಾಯಿಗಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು, ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಸೇವಕರಿಗೆ ಊಟ ಬಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು... ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ, ಅಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ, ಹೀಗೆ ಬರೀ ಅವಳದೇ ಚಿಂತೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರೇ ಆಕೆ ಸಾಯದೇ ಹೋಗಿದ್ದರೆ, ಆಕೆ ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಿದ್ದರೂ ನಾನು ನಂಬುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ...

ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದಿದ್ದ ದೊರೆ ಅಂಜನ ಕೋಲಿಯವರಿಗೆ ದೇವದಹದಿಂದ ತುರ್ತು ಕಾರ್ಯದ ಕರೆ ಬಂತು. ಇನ್ನೇನು ತಾನು ಹೊರಡಬೇಕೆಂದಾಗ ಅವರು ಪತ್ನಿ ಸುಲಕ್ಷಣೆಯ ಜತೆ ಏನನ್ನೋ ಗಹನವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆಯೇ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮುಂದಿಟ್ಟಾಗ ಸರಿಯೆಂದು ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಮುಂದೆ ಹೊರಟೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಗಹನವಾದ ವಿಚಾರವೊಂದಿದೆ ಎಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇಬ್ಬರೂ ಕೋಣೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಮರುಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮುಂದಿಟ್ಟರು. ನಿಮಗಾಗಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಮಗು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾದರೂ ತಾಯಿಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ನನಗೂ ಅದು ನಿಜವಿರಬಹುದೆಂದು ಅನ್ನಿಸಿದರೂ, 'ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈಗಲೇ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ವಾತದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮ ಮಗಳು ತೀರಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗೆ ದುಃಖವೇ ಇಲ್ಲವೇ? ಆಗಲೇ ಬೇರೊಬ್ಬಳನ್ನು ತರುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರಲ್ಲ...' ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ, ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಆದರೂ ಸುಲಕ್ಷಣೆ, 'ನಮ್ಮ ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೇ? ಅದಕ್ಕೊಂದು ಹೆಣ್ಣು ಜೀವ ಬೇಡವೇ?' ಎಂದರು.

'ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ, ಮಾಯಾಳ ನೆನಪಿನಲ್ಲೇ ನಾನಿರುತ್ತೇನೆ. ಆಕೆಯ ಸ್ಥಾನ ತುಂಬಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದೆ. ಮುಂದುವರೆದು, 'ನನಗೂ ಹೆಂಡತಿಯ ಅಗತ್ಯ ಇಲ್ಲ, ಮಗುವಿಗೂ ತಾಯಿಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಅನ್ನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜಾಪತಿ ಗೌತಮಿಯೇ ತಾಯಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ...' ಎಂದಾಗಲೇ ಅವರು ಹೇಳಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಬಂದದ್ದು. 'ಅದೇ, ಗೌತಮಿಯನ್ನೇ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನಿಗೆ ತಾಯಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ...' ಎಂದು ಸುಲಕ್ಷಣೆ ಅಳುಕುತ್ತ ಅಂದಾಗಲೇ ಎಲ್ಲವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ನನಗೆ ಮಾತು ಕಟ್ಟಿತು. 'ಯೋಚಿಸಲು ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ಕಾಲಾವಕಾಶ ಕೊಡಿ...' ಎಂದಂದು ಹೊರಹೊರಟೆ. ಅವರೂ ಊರಿಗೆ ತೆರಳಿದರು.

ನನ್ನ ಖಾಸಗಿ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬಲ್ಲಷ್ಟು ಸಲಿಗೆ ಇದ್ದ ಮಂತ್ರಿ ಉದಯನ ಬಳಿ ಕೇಳಿದೆ. ನನ್ನ ನಿಲುವನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ. 'ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತಾಗ ಎಲ್ಲ ಗಂಡಸರೂ ಇಂಥದೇ ವೈರಾಗ್ಯದ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಮೂವರು, ನಾಲ್ವರು ಪತ್ನಿಯರನ್ನೂ, ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಉಪ ಪತ್ನಿಯರನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೀವೇ ಕಂಡಿದ್ದೀರಲ್ಲವೇ? ನಮ್ಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮಗಧದ ಬಿಂಬಸಾರನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಜನ ಹೆಂಡಂದಿರಿದ್ದಾರೆಂದು ನೋಡಿದ್ದೀರಲ್ಲವೇ?' ಎಂದು ಛೇಡಿಸಿದ. 'ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ನನಗೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ಭವಿಷ್ಯ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ. ಅವನನ್ನು ನಮ್ಮಂಥ ಸಾವಿರ ಜನಪದಗಳ ಒಡೆಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನನಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಹೆಂಡತಿ ಬಂದುಬಿಟ್ಟರೆ, ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ನಿರಾಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆದುಬಿಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬಳಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಸ್ಥೆ ಉಂಟಾಗಿಬಿಡಬಹುದು. ಆಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ, ಅಸಿತ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕವಲು ದಾರಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟರೆ?' ಎಂದು ಆತಂಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದೆ.

ಪ್ರತಿದಿನ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಗೌತಮಿಯೇ ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಆಡಿಸುವುದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಮಾಳವಿಕೆಯ ತಾಯಿಯು ಬಂದು ಮೊಲೆಯೂಡಿಸುವುದು ತಡವಾದರೆ ಹಸಿವಿನಿಂದ ರಚ್ಚೆ ಹಿಡಿಯುವ ಮಗುವನ್ನು ಹೊತ್ತೊಯ್ದು ತನ್ನ ಎದೆಯನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಮಡಿಲಿನ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದೆ. ಆಕೆ ಮಗುವನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಕೊಡುವಾಗ, ಇಲ್ಲವೇ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಪುಳಕಿತನಾಗುತ್ತಿದ್ದೆ. 'ಆಕೆಯೂ ಮದುವೆ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ. ನೀವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗಾದರೂ ನಾವು ಮದುವೆ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಮಾಯಾದೇವಿ ಸಾಯುವ ಮುನ್ನವೇ ಆಕೆಯ ಮದುವೆ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಚಿಂತೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲವೇ ಮಾಯಾಗೆ ಮಗು